

Embertan

Óravázlatok

Be kell vallanom, nem szeretek óravázlatokat olvasni (írni se nagyon). Nem vitatom el azok hasznosságát, fontosságát, de kolléga óravázlatát olvasni kicsit olyan érzés, mintha leskelődne az ember. Annak idején pedagógiai-közművelődési lap szerkesztőjeként keményen vissza kellett verni az igényt, ostromot, amely óravázlatok közlését követelte rajtunk. Az érv az volt, hogy mintát kell adni a rászoruló kollégáknak. Gyenge érv, mert a tanítás mégiscsak értelmiségi munka (azzá kell válnia), a tanár nem lehet – Németh László kifejezésével – „tantervle-bonyolító automata”.

Ennyi fanyalgás után rögtön ellentmondásba keveredek magammal, ha megdicsérem a fenti címmel megjelent könyvecskét. Dícsérem, mert tetszik maga a tantárgy: az Embertan. Talán éppen rossz emlékeim miatt. Annak idején, osztályfőnökként, sehogy se értettem a „szocialista ember” kifejezést, s még kevésbé mint „nevelési célt”. Az volt a gondom ama még szekularizált világban, hogy a „szocialista embert” olyan kiváló tulajdonságokkal ruházta (volna) fel az ideológia és a tanügyi irányítás, hogy azok alapján Rómában a bíborosok méltán szentté avathatták volna őt. Pedig tudjuk, hogy az egyház igen szigorú és hosszadalmas procedúrával emel valakit oltárra. Hiába, nem vagyunk szentek, nagyon kevés a szent közöttünk. Gyarlók vagyunk, tele rossz szokással, hibával, szenvedéllyel, s még jó, ha egyáltalán felismerjük és bevalljuk ezeket. De hiszen erről szól a pedagógia története, mióta rendszeres, iskolai oktatásról-nevelésről beszélhetünk. Vita folyt, folyik magáról a célról (milyen embert engedjen ki az iskola, hogyan, milyen módszerrel érje el a célt).

S ekkor jön *Kamarás István*, aki talpára állítja az eddig billegő gúlát, s kitalál (vagy csupán nevére nevez?) egy „tudományt”, egy új tantárgyat. Pofonegyszerű: meg kell tanítani a gyerekeket arra, hogy milyen is ez a csupasz majom, akit embernek nevezünk. Joggal kérdezhetik, hogy miért nem gyakorló pedagógus vagy éppen tudós találta ki. A magyarázat a bevezetőmben már aposztrofált korszakban a „létező szocializmusban” keresendő. Azokban az időkben, amikor annyira nyilvánvalóvá vált a „szocialista pedagógia” csődje, magyarázta a gyerekek, s egyáltalán a társadalom nevelétlensége, rosszul neveltsége, szellemi alultápláltsága, hogy néhány lelkes író, könyvtáros, művész – egy szóval értelmiségi – úgy érezte, hogy ez ellen már tenni kell valamit. Így jöttek létre az olvasótáborok, amelyekre (naívan?) az Úttörőszövetség és a KISZ is áldását adta. Ám ezek csak afféle legalizált partizánakciók szerepét tölthették be, mert nyilvánvalóan csak tűzoltásról lehetett szó. Az egy-két hetes táborok, még ha *minden* magyar gyereket be tudtak volna szervezni, akkor se pótolhatták volna tíz hónap, tehát a tanév hiányosságait. Nem is ez volt a céljuk. Az eredményük pedig – micsoda paradoxon –, lám, ez a könyv, illetve az új „tudomány”, valamint a módszer, amely az olvasótáborokban csiszolódott ki. Mi ennek a lényege? Egyetlen szóval válaszolhatok: a demokrácia. Az, hogy a táborozó gyerekek agyát nem megtöltendő zsáknak tekintette, hanem olyan alannak, partnereknek vette őket, akiket peripatetikus módszerrel, azaz játékkal, vitával, aktív részvétellel vezetnek el a felismerhető igazságig, erkölcsi tanulságig stb. Minthogy magam is ügyködtem olvasótáborban, van összehasonlítási alapom az iskolával. Módszereiket és eredményeiket illetően is. Hiszen az iskola éppen azért nyűg, rabság, szenvedés, mert csak keveseknek, s azoknak is csak nagyon kevés sikerélményt ad. Az iskola nehezen viseli el a konfliktust, a „problémás” gyereket, a személyiséget, mert állandóan „beszabályoz” (gyereket, pedagógust egyaránt) és szívesebben honorálja a „rendességet” mint a teljesítményt magát. Holott a cél éppen az lenne – felejtsük el most már a „szocialista embert”! –, hogy magát a személyiséget fejlessze, mindenkiből – saját szintjén – a legjobb telje-

sítményt hozza ki, azaz innovatív, kreatív embereket adjon a társadalomnak. (S ne csupán a termelésnek, mint tette azt bevallva, bevallatlanul a „szocialista” pedagógia).

Nem kell tovább részleteznem az olvasótáborok hozadékát. Az embertan egyszerre specifikus és interdiszciplináris. Egyszóval mindent tudni és tanítani akar, ami az emberről tudható, az emberrel kapcsolatos. A massa szinte áttekinthetetlen, mert a biológiától az erkölcsstanig terjed. Az óravázlatokat olvasva mégis azt a minősítést kockáztatom meg, hogy a tantárgy lényege ama bizonyos olvasótábori *módszer*, azaz a rávezetés, rádöbentés, rácsodálkoztatás, ami – a gyerekeknek – előbb *öröm*, s csak azután *munka*. Hát igen dicere, mirare, delectare... De mert az olvasótábor immár az iskolában működik, ahol becsengetnek, osztályoznak stb., stb., a dolognak más keretet, fazont kell adni. Be kell iktatni, illeszteni a tantárgyak közé, az órarendbe, valahogy megőrizve azért az eredeti hamvasságát is. Nem tudom, ez hogyan sikerülhet, s ezzel nem kísérletező kedvű, még friss szellemű pedagógusok érdemeit kívánom elvitatni, kétségbe vonni. A homo sapiens mint tantárgy, van olyan érdekes, izgalmas, hogy ha rosszul lehet is csinálni, de teljesen elrontani nem. Mégsem hallgathatok a kételyeimről. Manapság túl nagy a zaj az iskola körül, éppen ezért oly védtelenné vált maga a gyerek, illetve maga az ember, hogy csak békésebb éveket és több nyugalmat kívánhatok neki. Azt, hogy amikor bezáródik az osztályterem ajtaja, kicsengetésig értelemmel, érdemi munkával, s – ez nem utolsó szempont – örömmel telítődjön az idő. Hogy az ember fogalma méltósággal, önismerettel, bizakodó derűvel társuljon a kis kobakokban.

Embertain óravázlatok. (Szerk.: Lénártné Horváth Ilona) Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet, Miskolc, 1993.

HORPÁCSI SÁNDOR
(ex néptanító)

Érdekes fizika

A Fizika 6/l. tankönyv

A múlt tanév kezdetén jelent meg a Fizika 6/l. című tankönyv, egy hatkötetesre tervezett tankönyvsorozat első köteteként (1). Az 1993/94. tanévtől kezdődően ebből a tankönyvből tanítom a fizikát az általános iskola 6. és 7. és a nyolcosztályos gimnázium 2. és 3. osztályában.

A 6. osztályban, illetve a gimnázium 2. osztályában dolgoztuk fel a tankönyv Mechanika című témakörét heti 2 órában, a Hőtant pedig a 7. osztályban, illetve a gimnázium 3. osztályában tanítom, ugyancsak heti 2 órában. A gimnáziumi tanulókkal a tankönyv mellett még kiegészítésként a korábban megjelent fakultatív tankönyveket is használjuk (2). A tankönyv egyes fejezeteinek feldolgozását követően egészítjük ki a tanultakat a fakultatív tankönyv megfelelő, kapcsolódó anyagával.

Motiváció és megértés

Mint ismeretes, a motiváció elengedhetetlen feltétel az eredményes tanuláshoz. „Motiváció nélküli tanulás nincs.” Ezért kapcsolatot kell találnunk a tanuló iskolai munkája és a benne már működő törekvések között (3); erősíteniünk kell azokat a motivációs tényezőket, amelyek pozitívan hatnak a tanulók érdeklődésének a kialakulására. A Fizika 6/l. című tankönyv egyik nagy előnye, hogy hatékonyan segíti a tanulóknál a moti-